

Ireneusz Koziorewski

Ksiądz Adam Durak propagatorem hermeneutyki liturgicznej w Polsce

Studia Theologica Varsaviensia 49/1, 131-140

2011

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. IRENEUSZ KOZIORZĘBSKI, UKSW

KSIĄDZ ADAM DURAK PROPAGATOREM HERMENEUTYKI LITURGICZNEJ W POLSCE

WSTĘP

Szukając podstawowych wiadomości powyższego tematu, zazwyczaj pierwsze wysiłki intelektualne kierowane są do różnego rodzaju syntetycznych opracowań tj. słowników czy encyklopedii. Nie można wyłączyć z tego typu zachowań wszystkich, którzy chcąc podjąć się zgłębienia tematu, czy choćby zasięgnięcia podstawowej wiedzy, sięgają najpierw właśnie po wspomniane pozycje. Chodzi tu zwłaszcza o tych, którzy wśród licznych dociekań teologicznych wybierają również liturgię jako przedmiot badań i analiz.

Jednym z działów liturgiki jest hermeneutyka liturgii i to ona w formie encyklopedycznego hasła została przedstawiona przez księdza prof. Adama Duraka (*dalej ks. prof. Durak*), którego to opracowanie zaprezentuje, jako propagatora hermeneutyki liturgii w Polsce.

Zapoznając się ze wspomnianym hasłem najkrócej rzecz ujmując można powiedzieć, że hermeneutyka liturgii, to jeden z działów liturgiki, który zajmuje się studium i interpretacją tekstów liturgicznych, gdzie szczególną uwagę zwraca się na ich kontekst. Hermeneutyka interesuje się również eucharystią rozumianą jednocześnie jako studium modlitw i zasad ich formułowania oraz jako zbiór modlitw, czyli tekstów eucharystycznych¹.

¹ Por. *Hermeneutyka liturgiczna*, w: EK, t. X, Lublin 2004, kol. 1235-1236.

Ks. prof. Durak był propagatorem² czy też innymi słowy mówiąc popularyzatorem i krzewicielem tak rozumianej hermeneutyki, co w sposób syntetyczny zostanie ukazane w pierwszej części omawianego zagadnienia.

I. ZARYS NAUKOWO-BADAWCZEJ DZIAŁALNOŚCI KSIĘDZA PROF. ADAMA DURAKA

Przyglądając się dokładniej naukowemu dorobkowi ks. prof. Duraka można postawić tezę, że większość tych wysiłków poświęcał on właśnie na analizę i upowszechnianie hermeneutyki w obszarze liturgiki. Odpowiedzieć sobie należy więc na następujące pytania. Czym tak naprawdę była dla ks. prof. Duraka owa hermeneutyka liturgii? Jak ją rozumiał i czy korzystał z wiedzy i doświadczeń innych? Jak dzięki jego pracy naukowej poszerzyła się wiedza na ten temat oraz jaki był tego wynik?

Zajmując się hermeneutyką liturgii i chcąc właściwie interpretować dane teksty trzeba opracować bądź też posiłkować się istniejącymi zasadami w tej dziedzinie. Niewątpliwie najważniejsze są tu tzw. metody hermeneutyczne. Miał tego naukową świadomość ks. prof. Durak, gdy w jednym z jego artykułów czytamy: „Hermeneutyka liturgii jako jeden z działów teologii zajmuje się badaniem tekstów liturgicznych i ich interpretacją posługując się przy tym odpowiednimi metodami stosowanymi w hermeneutyce liturgicznej”³. Trzeba również zwrócić uwagę na normy metodologiczne, które w rezultacie pozwalają właściwie interpretować treści poszczególnych tekstów liturgicznych⁴. W ten sposób hermeneutyka liturgii staje się jedną z metod, jaką w ogóle stosuje się w liturgice. Oprócz niej wymienić można inne, jak metoda historyczna czy też filozoficzna. Wszystko to po to, by jeszcze lepiej, kompleksowo zrozumieć i ciągle na nowo odczytywać sens i znaczenie tego wszystkiego, co wiąże się bezpośrednio z liturgiką, ale

² Por. *Propagator*, w: *Słownik języka polskiego* PWN, t. II, Warszawa 1995, s. 895.

³ A. Durak, *Obraz Trójcy Świętej w obrzędach sakramentu chorych. Studium hermeneutyczne tekstów celebracji*, RT 52 (2005) z. 8, s. 248.

⁴ Por. A. Durak, *Hermeneutyka liturgii*, RT 46 (1999) z. 8, s. 131.

nie tylko. Liturgika nie istnieje przecież sama dla siebie, ale żeby móc poddawać ją naukowej analizie, trzeba być uczestnikiem liturgii, bowiem sama akcja liturgiczna powinna być punktem wyjścia do tego rodzaju analiz i badań⁵.

Poznając naukowy warsztat ks. prof. Duraka należy najpierw odczytać pryncypia, do których sam autor od razu zalicza wspomniane metody hermeneutyczne. Tworząc metodologię swych dociekań naukowych korzystał on z wypracowanych i stosowanych już metod w hermeneutyce liturgicznej. Duży wpływ na całokształt tej pracy miał tu, ks. prof. Matias Augé, którego tezami i opracowaniami często wspierał swoje prace.

Jak już zostało wspomniane hermeneutyka liturgii, to również euchologia tekstów liturgicznych, gdzie widać wyraźnie, że był to przedmiot wielu publikacji różnych autorów. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że ks. prof. Durak, jako hermeneuta liturgiki staje obok takich liturgistów jak wspomniany już M. Augé, A. M. Triacca, R. Farina, czy też F. Nakagaki⁶.

Ks. prof. Durak prezentuje hermeneutykę w liturgii jako ważną, a czasami zapomnianą metodę pracy. Zwłaszcza promuje istniejące metody hermeneutyczne jako sposób dotarcia do głębi i sensu danych celebracji oraz składających się na nią tekstów biblijnych i euchologijnych. Zwraca przy tym uwagę, że takie studium powinno uwzględniać odpowiednie kryteria metodologiczne. Jeśli np. chce się przeprowadzić studium treści liturgicznych formularzy mszalnych Niedziel Wielkiego Postu, to po pierwsze trzeba poznać źródło, którym w tym przypadku będzie Mszał rzymski i należy postawić pytanie, które konkretnie teksty będą w kręgu zainteresowań⁷. Po uzgodnieniu odpowiedniej metodologii trzeba przystąpić do właściwej jej realizacji. Przykład takiej realizacji widać w pracach ks. prof. Duraka, np. nad treściami związanymi z obrzędem sakramentu chorych⁸.

⁵ Por. B. Nadolski, *Wprowadzenie do liturgii*, Kraków 2004, s. 304-305.

⁶ Por. A. Durak, *Hermeneutyka liturgii*, dz. cyt., s. 132-133.

⁷ Por. A. Durak, *Hermeneutyka liturgii*, dz. cyt., s. 135

⁸ Por. A. Durak, *Obraz Trójcy Świętej w obrzędach sakramentu chorych. Studium hermeneutyczne tekstów celebracji*, dz. cyt., s. 248-249.

Ks. prof. Durak podobnie jak A. M. Triacca i R. Farina proponuje progresywne, kilkustopniowe studium euchologiczne⁹. Rozumiane jest ono jako różnego rodzaju analiza wykorzystująca wiadomości z wielu dyscyplin. Możemy powiedzieć, że jest to swego rodzaju lektura – studium. Choć nie jest to w kręgu zainteresowań tematu, wymienić należy, jakie są to metody. Ks. prof. Durak wraz ze wspomnianymi wyżej autorami podaje następujące metody analizy tekstów: historyczno-krytyczną; etiologiczną i strukturalną, w której wyróżnia jeszcze metodę: liturgiczno-kontekstualną; lingwistyczno-komunikatywną i semantyczną oraz uzupełniającą ją metodę interpretacyjną¹⁰. Upowszechniając pracę nad tekstami liturgicznymi nie tylko z wykorzystaniem powyższych metod oraz ciągłego ich doskonalenia, ks. prof. Durak umożliwił i zaprezentował, jak można na różnych płaszczyznach i pod wieloma aspektami analizować liturgiczne treści.

Potwierdzeniem wielopłaszczyznowej analizy liturgicznej ks. prof. Duraka jest przywiązanie dużej uwagi do konkretnych słów i sformułowań, jakie można wyszczególnić i wypisać z danego tekstu. Stał on na stanowisku, że dzięki tego rodzaju zabiegom, można stworzyć tzw. słownik wyrażeń teologiczno-liturgicznych. Słownik ten stanowi dużą wartość naukową, ponieważ ukazuje bogactwo treści na poziomie teologii i liturgiki¹¹. W tym miejscu podkreślić trzeba, że w związku z powyższym omawiany Autor stosuje często tę metodę pracy. To pracochłonne zajęcie było ważnym zadaniem, jakie ks. prof. Durak wyznaczał sam sobie w czasie opracowywania danego tematu, ale co ważniejsze, polecał innym taki tryb pracy, zwłaszcza studentom. Na potwierdzenie tej tezy należy, wymienić tu pracę habilitacyjną ks. prof. Duraka omawiającą, uczestnictwo we Mszy Świętej w kontekście tekstów euchologicznych Mszału Rzymskiego wydanego

⁹ Por. B. Migut, *Teologia liturgiczna szkoły rzymskiej*, Lublin 2007, s. 194.

¹⁰ Por. A. Durak, *Hermeneutyka liturgii*, dz. cyt., s. 133-134; *Metody hermeneutyczne w twórczości homiletycznej*, „Seminare” 15 (1999) s. 77-79.

¹¹ A. Durak, *Hermeneutyka liturgii*, dz. cyt., s. 134.

był on autorem 8 książek i 157 różnego typu publikacji. Dwie książki to odpowiednio: publikacja jego rozprawy doktorskiej z teologii dogmatycznej obronionej na Wydziale Teologicznym Papieskiego Uniwersytetu św. Urbana w 1982 roku w Rzymie oraz publikacja, wspomnianej już pracy habilitacyjnej napisanej na Wydziale Teologicznym Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie w 1992 roku. Warto wymienić również tak cenne pozycje jak: *O Mszy świętej dla Ciebie* (1990); *Chrześcijańskie wtajemniczenie dorosłych drogą do miłości* (1991); dwukrotnie: *Lądzkie Sympozja Liturgiczne* (1997 i 2000); *Liturgia Domus Carissima* (1998); oraz wspomniana książka *Uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa. Analiza hermeneutyczna tekstów celebracji*.

Przyglądając się omawianemu wykazowi zwraca się uwagę na to, że Autor sam dokonał podziału wypisanych publikacji w następujący sposób. Otóż oprócz wydanych książek, ks. prof. Durak napisał i opublikował w różnych periodykach i czasopismach naukowych 72 artykuły naukowe i 25 artykułów popularnonaukowych. Sporządził 39 recenzji oraz był autorem 21 sprawozdań i innych publikacji¹⁶.

Patrząc na powyższe publikacje i przynajmniej pobieżnie je analizując, widać wyraźnie jak wielkie znaczenie dla Autora miały tematy związane z liturgią Kościoła. Szczególne miejsce wśród wielu publikacji, co wykazano w pierwszej części tego referatu, ma hermeneutyka liturgii.

Innym tematem, któremu poświęcił znacząca część swojej pracy jest analiza hermeneutyczna niektórych sakramentów. W kręgu szczególnego zainteresowania znalazły się: Sakrament chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych, Sakramenty pokuty i pojednania oraz Sakrament Eucharystii¹⁷.

¹⁶ Por. Bibliografia ks. prof. Duraka, „Seminare” 24 (2007) s. 13-18.

¹⁷ Niektóre, ważniejsze publikacje ks. A. Duraka poruszające tę problematykę: *O Mszy świętej dla Ciebie*, Warszawa 1990; *Celebrować Mszę świętą*, „Msza Święta” 1 (1983) 2, s. 4-5; *Celebrować Mszę świętą*, „Msza Święta” 3 (1983) s. 65-66; *Chrześcijańskie wtajemniczenie dorosłych, wtajemniczeniem do Miłości*, „Summarum” 11-12 (1982-1983) s. 149-157; *Wybrane zagadnienia teologiczno-liturgiczne Obrzędów wtajemniczenia chrześcijańskiego dorosłych*, „Studia Liturgiczno

dla Kościoła w Polsce¹² oraz inne opracowania, podając choćby tytuł książki *Uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa*¹³.

Na podstawie tylko powyższych opracowań można wyciągnąć wniosek, iż według ks. prof. Duraka dzięki uważnej analizie, której poddawany jest dany tekst liturgiczny, bądź biblijny można wypisać związki składniowe, tzw. syntagmy i w ten sposób móc właściwie go zinterpretować i zrozumieć. Istotną uwagą, jaką Autor zamieszcza w trakcie opracowywania „słownika” jest podkreślenie, że nie tworzy się go na wzór „słownej konkordancji”, ponieważ mógłby się okazać mało przydatny w kontekście innych opracowań¹⁴. Taki słownik powstawał przy różnych analizach i tematach oraz był prezentowany, np. w języku łacińskim. Przykład tego znajdujemy w artykule poświęconym Duchowi Świętemu w czasie celebracji sakramentów, gdzie nasz Autor w odniesieniu do sakramentów chrześcijańskiego wtajemniczenia stworzył łaciński słownik, aby jeszcze mocniej wyróżnić jego treści¹⁵.

II. PUBLIKACJE. DYDAKTYKA. UCZELNIA.

Dotychczasowa prezentacja dotyczyła obszaru działalności naukowo-badawczej ks. prof. Duraka, jako hermeneutyka liturgii. Obecnie, w skrócie, zostaną zaprezentowane jego osiągnięcia naukowe i publicystyczne, dydaktyczne oraz uczelniane.

W roku 2005 ks. prof. Durak, gdy przygotowywał się do uzyskania tytułu profesora zwyczajnego, sporządził wykaz, swoich dotychczasowych publikacji. Analizując ten spis ogólnie można stwierdzić, iż

¹² Dokładny tytuł pracy habilitacyjnej brzmi: *Treści uczestnictwa we Mszy Świętej w świetle formuł eucharystycznych Mszału rzymskiego dla diecezji polskich. Niedziele wielkiego Postu i Paschy*. Wydana w formie książki pod tym samym tytułem w Pile w 1992 roku.

¹³ Dokładny tytuł książki brzmi: *Uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa. Analiza hermeneutyczna tekstów celebracji*, Kraków 1999.

¹⁴ Por. Tamże, s. 193; A. Durak, *Obraz Trójcy Świętej w obrzędach sakramentu chorych. Studium hermeneutyczne tekstów celebracji*, dz. cyt., s. 249.

¹⁵ Por. A. Durak, *Duch Święty w celebracji zbawczego misterium liturgiczno-sakramentalnego*, w: A. Durak (red.), *Łądzkie Sympozja Liturgiczne*, Kraków 1997, s. 105-106.

Ostatnim elementem, na który warto zwrócić uwagę chcąc całościowo spojrzeć na dorobek naukowy ks. prof. Duraka, to jego naukowo – duszpasterskie opracowania poruszające zagadnienia uczestnictwa świeckich w liturgii. W tych publikacjach autor podkreśla potrzebę właściwej formacji wiernych w celu świadomego i opartego na wierze uczestnictwa w tym, co celebruje Kościół podczas liturgii, a do czego zaprasza lud wierny¹⁸.

Wspomniana powyżej praca naukowa, to wynik merytorycznych wysiłków ks. prof. Duraka. Ważne, by w tym miejscu podkreślić, że droga ta, umownie rzecz ujmując rozpoczyna się w momencie, gdy w 1977 roku, jako 28-letni salezjanin udaje się na studia specjalistyczne w Papieskim Instytucie Liturgicznym „San Anselmo” i poprzez uzyskany tam licencjat (1980) oraz wspomniany już doktorat (1980) powracając do Polski staje się z czasem cenionym i uznawanym nie tylko w kraju, ale i za granicą liturgistą.

Zwrotnym punktem w karierze naukowej ks. prof. Duraka jest utworzenie, dzięki osobistym staraniom i wysiłkom, w ramach Wydziału Teologicznego ATK, a dziś UKSW, pierwszej w Polsce Katedry Hermeneutyki Liturgicznej, której kierownikiem był właśnie ks. prof. Durak. Tworząc tę jednostkę naukową, ks. prof. Durak chciał nadać wysoki poziom pracom związanym z realizacją programu studium teologicznego ksiąg liturgicznych oraz interpretacji i krytyki ksiąg liturgicznych¹⁹. Od tego momentu ks. prof. Durak rozpoczął swego rodzaju ekspansję hermeneutyki liturgii w Polsce. Przejawiało się to przede

Pastoralne” [Opole] 1 (1988) s. 231–245; *Celebrować dobroć Boga wspólnie z dziećmi. Sakrament pojednania*, CT 62 (1992) z. 1, s. 109–112; *Zbawcza pedagogia nawrócenia w celebracji nabożeństw pokutnych*, RBL 3 (1996) s. 184–193.

¹⁸ Niektóre, ważniejsze publikacje ks. A. Duraka poruszające tę problematykę: *Treści uczestnictwa we Mszy świętej w świetle formuł eucharystycznych „Mszału Rzymskiego” dla diecezji polskich. (Niedziele Wielkiego Postu i Paschy)*, Piła 1992, s. 175; *Msza z udziałem dzieci w liturgicznej literaturze francusko-hispańskiej*, CT 62 (1992) z. 1, s. 112–115; *Formacja liturgiczna dzieci przez Eucharystię*, „Horyzonty Wiary” 7 (1996) s. 73–80; *Pojęcie uczestnictwa w liturgii Kościoła*, w: *Lądzkie Sympozja Liturgiczne*, Kraków 1997, ss. 71–82; *Symbole, znaki i gesty w celebracji liturgicznej*, „Seminare” 17 (2001) s. 119–126.

¹⁹ Informator Nauki Polskiej, *Instytucje naukowe*, t. 2, Warszawa 2006, s.

wszystkim w jego pracy naukowej, ale i dydaktycznej. Z czasem Katedra zaczęła gromadzić grono pracowników naukowych i studentów. To owocowało pisanymi i broniącymi rozprawami doktorskimi i kolokwiami habilitacyjnymi.

Jak zauważono ks. prof. Durak był nie tylko bardzo dobrym naukowcem, ale i wyśmienitym dydaktykiem. Pracował ze studentami Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie nad Wartą (1982-1988), a od 1988 roku był wykładowcą liturgiki na ATK. Po utworzeniu Katedry Hermeneutyki Liturgicznej prowadził nadal zajęcia z liturgiki, zwłaszcza związane z hermeneutyką. Prowadzone przez niego seminaria naukowe zaowocowały różnymi publikacjami, a przede wszystkim rozprawami doktorskimi z zakresu hermeneutyki liturgii.

Osobnym rozdziałem w szerzeniu hermeneutyki liturgicznej w Polsce była idea i realizacja Łądzkich Sympozjów Liturgicznych. Staraniem ks. prof. Duraka odbyło się 20 takich spotkań. Pierwsze miało miejsce w 1986 roku i do dziś raz w roku są one kontynuowane²⁰. Sympozja te doczekały się również opracowania w formie pu-

²⁰ Wykaz sympozjów odbytych z inicjatywy ks. Duraka: 1986 - I Łądzkie Sympozjum Liturgiczne - *Katechizować i celebrować, aby żyć*; 1986 - II Łądzkie Sympozjum Liturgiczne - *Eucharystyczne Misterium*; 1987 - III Łądzkie Sympozjum Liturgiczne - *Liturgia a młodzież*; 1988 - IV Łądzkie Sympozjum Liturgiczne - *Duch Święty w liturgii*; 1989 - V Łądzkie Sympozjum Liturgiczne - *Symbol, znak i gest w liturgii*; 1990 - VI Łądzkie Sympozjum Liturgiczne - *Msza święta z udziałem dzieci*; 1991 - VII Łądzkie Sympozjum Liturgiczne - *Celebrować Liturgię Godzin*; 1992 - VIII Łądzkie Sympozjum Liturgiczne - *Uczestnictwo w liturgii*; 1993 - IX Łądzkie Sympozjum Liturgiczne - *Rok liturgiczny drogą wiary*; 1994 - X Łądzkie Sympozjum Liturgiczne - *Liturgia Kościoła domowego*; 1995 - XI Łądzkie Sympozjum Liturgiczne - *Kerygma o liturgii Synodu Polskiego*; 1996 - XII Łądzkie Sympozjum Liturgiczne - *Celebracja błogosławieństw w życiu Kościoła*; 1997 - XIII Łądzkie Sympozjum Liturgiczne - *Dar Bożej miłości*; 1998 - XIV Łądzkie Sympozjum Liturgiczne - *Przepowiadanie Słowa Bożego*; Rok 1999 - XV Łądzkie Sympozjum Liturgiczne - *Jubileusz*; 2000 - XVI Łądzkie Sympozjum Liturgiczne - *Język w Liturgii*; 2001 - XVII Łądzkie Sympozjum Liturgiczne - *Kult Maryi w tajemnicy Chrystusa i Kościoła*; 2002 - XVIII Łądzkie Sympozjum Liturgiczne - *Pedagogiczny wymiar liturgii*; 2003 - XIX Łądzkie Sympozjum Liturgiczne - *Pobożność ludowa i liturgia*; 2004 - XX Łądzkie Sympozjum Liturgiczne - *40 lat Sacrosanctum Concilium*.

blikacji książkowej pod redakcją ks. prof. Duraka, a które to pozycje wymieniałem już wyżej. Omawiają one tematykę każdego ze spotkań oraz prezentują skróty referatów, których odczyt odbył się podczas danego sympozjum. Streszczone zostały również dyskusje i wnioski po każdym z tych spotkań²¹.

ZAKOŃCZENIE

Przystępując w tym momencie do podsumowania omawianego tematu przedstawione zostaną nasuwające się wnioski.

Ks. profesor Adam Durak stał się niekwestionowanym autorytetem w dziedzinie liturgiki w Polsce. Ilość jego publikacji naukowych, praca na rzecz Akademii Teologii Katolickiej, a potem Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, współpraca z innymi ośrodkami liturgicznymi w Polsce, to konkretny wkład w rozwój tej dziedziny. Podkreślić należy, że jako pierwszy w Polsce koncentrował swoje naukowe wysiłki na rzecz hermeneutyki liturgii, co było nie lada wyzwaniem zwłaszcza w kontekście brakującego ośrodka tej myśli w naszym kraju. Dlatego jako słuszne i cenne należy ocenić jego osobiste i uczelniane starania, a w rezultacie utworzenie pierwszej Katedry Hermeneutyki Liturgicznej w Polsce. Utworzenie tego naukowego ośrodka przyczyniło się do rozwoju tej dyscypliny.

Zainspirowany przede wszystkim naukowym dorobkiem znanych liturgistów, o których wspomniano w pierwszej części tego opracowania, korzystając z ich dorobku naukowego większą część swojej pracy poświęcił doskonaleniu i rozpowszechnianiu metod stosowanych w hermeneutyce liturgii. Potwierdzeniem tego wniosku są liczne artykuły poświęcone właśnie temu tematowi.

Kolejnym istotnym wnioskiem jest fakt ogromnego wysiłku w i poza Uniwersytetem Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Trzykrotnie był prodziekanem Wydziału Teologicznego UKSW, kierownikiem wspomnianej Katedry Hermeneutyki Liturgicznej oraz członkiem Rady

²¹ Por. *Łądzkie Sympozja Liturgiczne*, A. Durak (red.), Kraków 1997, s. 282; *Łądzkie Sympozja Liturgiczne II*, A. Durak (red.), Kraków 2000, s. 485.

Wydziału. Nie ograniczał się jednak tylko od Uniwersytetu. Był członkiem wielu Towarzystw naukowych, oraz przewodniczącym Sekcji wykładowców Liturgiki przy Radzie Naukowej Episkopatu Polski.

Summary

Rev. professor Adam Durak became the indisputable authority in field liturgy in Poland. The number of his academic publication, the work for the Academy of Catholic Theology, then for the University of the Cardinal Stefan Wyszyński, interaction with different liturgical centres in Poland makes a concrete contribution to the development of this field. He created first chair of Liturgical Hermeneutic in Poland. He was a member of many scientific societies and a chairperson for the Section of Liturgy at the Council of the Episcopate of Poland.